

יום אחד פרשתי נייר על כל רצפת הבית וציירת את הצעדים שלי

במלון "הנשיא" הנטוש בשכונת רחביה בירושלים מוצגת תערוכה של בנות המכללה לאמנות "אמונה"

סיגלית בנאי

אל התערוכה "נשיאה" של בנות "אמונה", המכללה לאמנויות ועיי צוב, הגעתי במקרה. נסעתי לירושלים לפתיחת תערוכה אחרת, "עירוניה", שאצרה חברתי ייני אהרון בבית רשות הרבים. ייני בחרה להציג רק נשים המראות את נופיה העירוניים של ירושלים כנהמה של חיה קרומה שנפערת בתהומות קידוחי הבנייה והן מחפשות בה "מקום". ציורי שיכונים עם כביסה מתנופפת שעל הגדר שלהם גרפיטי "אנ נא נא" של עדי חפצי אהרון, עבודת וירדאו של לאה אניעם דרעי, ראש החוג לאמנות במכללת "אמונה", המראה דפדוף בספר מפות עם הגבורות המשתנים של ישראל, לצד רישומים עדינים של לירון בר יוסף, בוגרת המכללה, שהופכת מקומות קטנים בשוק מחנה יהודה כמו "עלמא", "מורנו" ו"קפה נאמן" לשירה. הסתובבתי בתערוכה כשפכתי נודר בין הנוף האורבני שעל הקירות לנוף האנושי. הן גוף של אמניות על כל הרצף האמוני, מחד דיות בשמלות ארוכות ועד חילוניות בגופייה, נתן לי פתאום מרחב נשימה של רתיחת מגוונת ולא אחידה, כמו שלפעמים היא מצטיירת ביימים אלה של קיטוב והפרדה.

בוקטטייל הפתיחה שמעתי קול משיחה שהתנהלה מאחורי: "אני רוצה להציג בגלריה גאולה" פניתי לראות מי האמנית שנושאת עיניה דווקא לגלריה ע"ש גאולה כהן בבית אורי צבי ופגשתי כהן אטיאס מחצור הגלילית, גם היא בוגרת טרייה של מכללת "אמונה". הסתקרנתי מה היא רוצה להציג בגלריה גאולה והיא הראתה לי בטלפון שלה צילומים יפהפיים של טבע דומם מחפצים יומיומיים "זולים", דיוקנאות של הנשים במשפחתה וסיצנה שבה שש אחיותיה מתארגנות ליציאה בחדר מלון, בחלוקים צבעוניים, כיסויי ראש ותכשיטים, שכמו לקחה מסרט של אלמודובר.

היא הזמינה אותנו לראות את הצילומים שלה מוצגים בתערוכת הבוגרות של המחלקה לאמנות ותקשורת חזותית של מכללת "אמונה". התערוכה מוצגת בשכונת רחביה, במלון "הנשיא" הנטוש. האוצרת מאיה במברגר כתבה בטקסט בכניסה על השם "נשיאה", כמענה נשי לשמו של מלון "הנשיא" אבל גם כ"נשיאת הפכים" חסידית שמצליחה להחזיק בין שני קצוות שנרמזים כסותרים: "מי העבר דה על התערוכה היו ימי פילוג בישראל, וגם בתוך המכללה. פגשתי בריבוי דעות, קונפליקטים, סוכנות מעבר ונושאות הפכים. המפגש הטעון מעורר גם שיח מפרה ליצירה ומשקף כמה שאלות שדרכן אני מציעה להתבונן על התערוכה: איך אפשר להפוך מפגש עם עמדה שונה לקרקע פורייה ליצירה?"

אני נכנסת לחלל האלטרנטיבי השוקק יוצרות במגוון צבעוני של שמלות, כיסויי ראש, שיער פזור ורגליים יחפות ושוב מתמדת לאת באותה תחושה נינוחה. הן וחברתה ירדן לוקחות אותנו לסיוור. בכל אחד מהדרי הקומה התחתונה מוצג עולם של יוצרת. הן לא לקחו אותנו היישר אל העבודות שלהן אלא הסבירו בהתלהבות על כל אחת מהיצירות של חברותיהן. אור פייגלין, שרק נהפכה לאמא, כותבת: "לפעמים אני מרגישה שאין לי מקום בבית. המרחב סוגר עלי. יום אחד פרשתי נייר על כל רצפת הבית וציירת את הצעדים שלי." בין החזרים שסומנו בניירות היא מצולמת במסך כי וירדאו שבהם היא יושבת מכווצת במסכת, בחרד הכביסה, ללא תנועה, כלאוה.

בחדר אחר עדינה בויאנובסקי מציגה שלושה צילומי סטודיו של אחיה – עם ציציות לבנות וכיפה לבנה מאגרף את ירדו, ישן בלי חולצה ומקפיץ כדורגל – וביניהם הולוגרמה של אמה מקפלת כביסה ברפטיטיביות אינסופית. משהו בשילוב של הגוף הנערי השווף עם הלבון של הציציות והכיפה מזכיר את הצילום החושני של עדי נס ומחזיק בשני קצוות שונים של מבט, שבו היא גם מגלה וגם מכסה.

בקצה החלל, מול רשת ברזל שנושקפת ממנה פסולת בניין, כמה שהיתה פעם בריכת השחייה המפוארת של המלון, אני מבחינה בדיוקנאות עצמיים של ירדן דמסקי, חברתה של הן, שצוירו על דלתות עץ ישנות. היא כותבת: "את כאבי אפשר לתלות על קירות החדר / את דמעותיי הכבדות ניתן להציג

לראווה / בקלילות מעושה תגובת הצופה תהיה איוו ברכה, כמה שפע יש / ואני בתוכי אהשוב – שממה". היא אומרת שהיא חושבת להחזיר את הדלת עם דיוקן פניה המיוסרים לערמת הפסולת שמאחורי הגדר בסוף התערוכה. עצם המחשבה נראה לי כמו חילול צלם העצמי, אך גם סוג של אקט אמנותי.

אנחנו ממשיכות למה שהיה חדר אמבטיה במלון, במרכזו מוצג ארנק נשי פעור לרווחה שמתייחס ל"נרתיק" בגוף האשה, וסביבו שפי תיים משעוה שניגרות לפתח הביוב, שפתיים יצוקות, תפורות, פרומות, בעבודה של היוצרת גילי יזמר, במקור מחסירות ברסלב בירור שלים, שנקראת "שפה". בפנים נקיות מאיפור הממוסגרות במטפחת ראש היא מעידה: "בת" קופת לימודי עסקתי רבות ביחס שלי אל גופי מתוך רצון למצוא חיבור ושלוש בתוכי. פתחתי במחקר על מיניות ועל שתיקה נשית סביבי. אני בוחנת את הפער שבין צניעות להשתקה". אני תוהה איך קיבלה משפחתה את העבודה. היא מספרת שלא כולם הגיעו, אבל כשאחותה נכנסה לחדר היא פרצה בבכי.

במרכז החלל ניצב פסל ספוג גדול מצופה בד בצבע עור המדמה גוף דשן ורך. לציורו גוף נוסף בו קרועים פתחים אדומים בצורה של איבר המין הנשי. חנה וולנר, גם היא ממשפחה חרדית, מחסידות חב"ד, כותבת: "האובייקטים שאני יוצרת כחלקי גוף חשוף מגלים צמיג שומן, סימני מתיחה, שיעור גוף וממדים גרויים". היא מזמינה אותי לגעת ולמשש את העבודה ומספרת שלא היה פשוט למשפחתי תה עם התערוכה, אבל הם הגיעו לראות את היצירה כי הם אוהבים אותה.

האמניות האלה פועלות בשדה אמנות מקביל שמכיל אקרמיה, גלריות ותערוכות עם אוצרות שדוברות את אותה "שפה", השפה שבפה והשפה שבגוף. ואולי ברומה לחלוציות של בית הספר הירושלמי לקולנוע "מעלה", שנתן מבט מבפנים על החברה הדתית והחרדית, וממנו נולדו הסדרות "סרוגים" ו"הסיטל" שנהפכו היום לז'אנר פופולרי של סדרות בהן פצה בינלאומית, מתפתחת גם כאן מהפכה אמנותית שנושאת בשורה של "נשיאה". בעוד שבחוץ מקצינים רפסי החשיבה הריכוטומית של בעד ונגד, טוב ורע, אור וחושך, כאן מתרד חשת תנועה דיפוזית של מעברים, באזור רמי. דומים שבמקום קו גבול מפריד מייצג חיבורים.